KUNTALIITTO | Kommunförbundet

LAUSUNTO
12.10.2021
952/03.01.01/2021

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Asiantuntijapyyntö 14.10.2021

Viite: HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Vihreä siirtymä erityisesti silmällä pitäen joukkoliikennettä talousarvioesityksen näkökulmasta

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua liikenne- ja viestintävaliokunnalle asiasta. Lausunnon liitteenä on Kuntaliiton kuntatalouden yleislausunto talousarvioehdotuksesta.

Joukkoliikenne ja korona

Joukkoliikenteen tilanne on osoittautunut syyskaudella 2021 matkustajamäärien elpymisen suhteen haastavammaksi kuin aiemmin odotettiin. Lipputulomenetyksiä tulee ennakoitua enemmän tänä vuonna ja joukkoliikenteen rahoituspohjan tilanne jatkuu vaikeana tulevina vuosina. Joukkoliikenteen lipputulomenetysten kompensointiin ja rahoituspohjan turvaamiseen tarvitaan kuntarahoituksen ohella valtion täsmätukea. Näin voidaan turvata joukkoliikennejärjestelmän tulevaisuutta ja edistää ilmastokestävää liikkumista. Joukkoliikenteen pääseminen jaloilleen koronakriisin jälkeen on edellytys kestävän liikkumisen, saavutettavuuden ja vähäpäästöisyyden tavoitteille.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että valtio varautuu vuoden 2022 talousarviossa joukkoliikenteen koronatukeen ja myös kompensoi koronasta aiheutuneita aiempia lipputulomenetyksiä. Kaupunkiseudut ovat ylläpitäneet joukkoliikennepalveluja korona-aikana välttämättömän liikkumisen turvaamiseksi. Valtio asetti joukkoliikenteen koronatuen saamisen ehdoksi kuluvana vuonna, että joukkoliikenteen palvelutaso säilyy ja lippujen hintoja ei koroteta. Kaupunkiseudut ovat pyrkineet vastaamaan myös näihin vaatimuksiin.

Paikallisliikenneliiton arvion mukaan sen jäsenten eli 10 suuren kaupunkiseudun joukkoliikenneviranomaisen lipputulomenetykset ovat vuonna 2021 yhteensä noin 201 milj. euroa. Vuonna 2020 menetykset olivat noin 196 milj. euroa. Ennen epidemiaa lipputulotaso oli noin 530 milj. euroa.

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

LAUSUNTO
12.10.2021
952/03.01.01/2021

Kaupunkiseutujen joukkoliikennetuki

Talousarvioesityksessä osoitetaan suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetukeen 12,250 milj. euroa ja keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetukeen 8,625 milj. euroa. **Fossiilittoman liikenteen tiekartan** toimenpiteenä on näiden kaupunkiseutujen **joukkoliikenteen valtioavustuksen tason kaksinkertaistaminen** vuosina 2022-2024. Vuoden 2022 talousarvioesityksessä tämä tavoite toteutuu osittain, sillä suurille kaupunkiseuduille on lisätty 2,5 milj. euroa ja keskisuurille kaupunkiseuduille 0,5 milj. fossiilittoman liikenteen tiekartan toimenpiteenä. Fossiilittoman liikenteen tiekartan toteuttaminen kokonaisuudessaan on tärkeää joukkoliikennepalveluiden kehittämisen ja ylläpidon kannalta.

Talousarvioesityksen sisältämä tuki (20 milj. euroa) joukkoliikenteen ilmastoperusteisille toimenpiteille on erittäin tärkeä mm. puhtaan kaluston ja käyttövoimien edistämiseksi. Joukkoliikenneviranomaisten hankinnoille on asetettu uusia lakisääteisiä velvoitteita ns. puhtaiden ajoneuvojen lain (740/2021) myötä.

Vihreä siirtymä ja lataus- ja jakeluinfra

Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmaan sisältyvät toimenpiteet *Julkinen liikennesähkön ja -kaasun lataus- ja tankkausinfrastruktuuri* sekä *Yksityinen latausinfrastruktuuri* ovat merkittäviä toimenpiteitä kuntien kannalta. **Tukiohjelmien**, kuten Energiaviraston tukien, **kriteereissä on tärkeää jatkossa kiinnittää huomiota** siihen, että vaadittavat toteutusajat eivät ole liian lyhyitä ja että toteutuksessa ja teknisissä ratkaisuissa on joustavuutta. Tämä parantaa kuntien ja myös yritysten mahdollisuuksia tukien hyödyntämiseen.

Puhtaiden ajoneuvojen lainsäädäntö asettaa joukkoliikenteen lisäksi uusia vaatimuksia kuntasektorin ajoneuvohankinnoille ja muille kuljetuspalveluhankinnoille kuten sote-kuljetuksille ja koulukuljetuksille. Vaatimusten toteutus edellyttää kunnissa mittavaa **latausinfran toteutusta**, jota valtion on tärkeää tukea. Monet kunnat ja kuntayhtymät tulevat tarvitsemaan latausinfraa useisiin omiin toimipisteisiinsä. Tulevassa hallituksen esityksessä laiksi vaihtoehtoisella käyttövoimalla toimivan ajoneuvon hankintatuesta ja muuntotuesta tulisi mahdollistaa myös kunnille **tuen hakeminen erityisesti pakettiautojen ja kuorma-autojen** hankintaan.

Taksipalveluiden tarvitsemaan latausinfraan tarvitaan yritysten, valtion ja kuntien yhteistyötä. Huomionarvoista on, että kuntien ohella valtio, kuten Kela, on merkittävä taksipalveluiden tilaaja ja puhtaan kaluston edellyttäjä.

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

LAUSUNTO
12.10.2021
952/03.01.01/2021

Liikennejärjestelmä ja joukkoliikenne

Liikenteen ilmastotavoitteiden toteutuminen edellyttää joukkoliikenteen ohella ja sen solmukohtiin integroituna **kävelyn ja pyöräilyn osuuden lisäämistä**. Kuntaliitto pitää erittäin valitettavana, että talousarvioesitys osoittaa vain 4 milj. euroa kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelmaan. Rahoitus tippuisi siten lähes 25 milj. eurolla vuoteen 2021 verrattuna. Fossiilittoman liikenteen tiekarttaan on linjattu, että investointiohjelmaan osoitetaan rahoitusta 30 milj. euroa/vuosi vuosina 2022-2024. Rahoituksen nosto tälle tasolle on tärkeää, jotta kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelman toteutukseen saadaan jatkuvuutta ja vaikuttavuutta.

Joukkoliikenteellä on iso merkitys myös kestävien yhdyskuntien kehittämisen ja asuntotuotannon kannalta. Yhdyskuntarakenteen kehittämisen pullonkaula on tällä hetkellä kasvavissa kaupungeissa etenkin investointirahoituksen niukentuminen, eikä kaavoituksen hitaus tai kaavavarantojen niukkuus kuten aiemmin. Sote-uudistus heikentää edelleen kuntien investointikykyä. Halutessaan edistää kasvukaupunkien asuntotuotantoa ja kestävää liikennejärjestelmää valtio voi tehdä sen tehokkaimmin kohdentamalla vaikuttavia **investointeja erityisesti joukkoliikenteeseen** ja sen sujuvuuteen.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että eduskunnan kirjaukset Liikenne12:a yhteisrahoitusmallista huomioidaan ja **valtion väylien yhteisrahoituksen periaatteista** käynnistetään tarkasteluprosessi valtion ja kuntien yhteistyönä. MAL-kaupunkiseutujen kanssa tulisi käynnistää nopealla aikataululla yhteisrahoitusmallin periaatteiden tarkastelu, jotta periaatteet ovat hyödynnettävissä suunnittelussa ja seuraavissa sopimusneuvotteluissa. Kunnilla ei ole mahdollisuutta lisätä rahoitustaan valtion väylähankkeisiin.

SUOMEN KUNTALIITTO

Johanna Vilkuna
Kehittämispäällikkö

Liite TAE 2022 Kuntatalous

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

LAUSUNTO
12.10.2021
952/03.01.01/2021

LIITE: Valtion talousarvioesitys vuodelle 2022 ja kuntatalouden näkymät

Vaalikauden alusta lähtien valtion päätökset ovat lisänneet kuntien menoja kaikkiaan noin 1,2 mrd. eurolla vuoden 2022 tasolla. Kuntien tuloja on vastaavana aikana lisätty valtiovarainministeriön mukaan noin 1,5 mrd. eurolla. Vaalikaudella kuntataloutta on heiluttanut myös koronapandemia. Kuntatalouden koronatuet ylsivät vuonna 2020 noin 2,97 miljardiin euroon. Vuodelle 2021 kuntien koronatukia on budjetoitu 2,46 miljardia euroa, mutta terveysturvallisuuteen kohdistuvan tuen lopullinen taso on yhä linjaamatta. Kuntien valtionosuuksia leikataan vuonna 2022 aikaisemille vuosille myönnettyjen koronatukien vuoksi.

Sanna Marinin hallitus tekee kuntien peruspalvelujen valtionosuusleikkauksen 2022

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman tavoitteita edistetään kuntataloudessa vuonna 2022 niin pysyvillä tehtävien laajennuksilla, tulevaisuusinvestoinneilla kuin EU-elvytyspaketin investointiohjelmilla. Valtion talousarvioehdotus vuodelle 2022 ei sisällä enää koronapandemian vaikutusten kompensointiin liittyviä kuntapäätöksiä, minkä vuoksi valtion kuntatalouteen kohdistamien tukitoimien euromäärä pienenee. Valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus on vuonna 2022 kuntataloutta heikentävä.

Suuri osa Sanna Marinin hallituksen päättämistä julkisen sektorin tehtävien lisäyksistä tai laajennuksista on käynnistetty jo aikaisemmin tällä hallituskaudella, mutta päätösten kustannusvaikutukset nousevat asteittain. Vuonna 2022 kuntien kustannusten arvioidaan nousevan hallituksen päätöksistä johtuen noin 120 miljoonalla eurolla. Kuntien valtionosuuksia nostetaan kunta-valtio-suhteessa vastaavalla määrällä.

Kunnille korvataan myös lakisääteisten tehtävien arvioitu 2,5 prosentin kustannusten-nousu, muut laskentatekniset muutokset sekä valtion päättämistä veroperustemuutoksista kunnille aiheutuneet verotuottomenetykset.

Valtionosuutta lisäävien tekijöiden ohella valtion linjaukset sisältävät kuitenkin myös huomattavan ison valtionosuusleikkauksen, sillä lakisääteinen peruspalveluiden kustannustenjaon tarkistus[1], +564 milj. euroa, jätetään huomioimatta. Kustannustenjaon tarkistuksen huomioimatta jättäminen tai ”neutralisointi” on siis puhdas valtionosuusleikkaus. Kuntien peruspalveluiden valtionosuutta korotetaan kuitenkin erillisellä noin 246 miljoonan euron korotuksella. Nettona edellä mainitut päätökset

[1] *Sote-lakien yhteydessä on linjattu, että kunta-valtio-suhteessa tehtävästä kustannustenjaon tarkistuksesta luovutaan kokonaan 2023-2024 talousarviokäsittelyiden yhteydessä. Päätös on erittäin poikkeuksellinen.*

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

vähentävät kuntien valtionosuutta pysyvästi noin 320 miljoonalla eurolla. Leikkausta perustellaan kuntatalouden mittavilla koronatuilla vuonna 2020 sekä vuonna 2021.

Kuntien valtionosuutta leikataan vuodesta 2022 alkaen pysyvästi myös ns. kiky-vähennyksellä, joka pienentää kuntien peruspalveluiden valtionosuusrahoitusta 234 miljoonalla eurolla. Vähennys viedään valtionosuusprosenttiin, vaikka kunta-alan työmarkkinaratkaisussa luovuttiin pääosin kilpailukykysopimukseen liittyneestä työajan pidennyksestä.

Yhteensä Sanna Marinin kuntatalouteen vuonna 2022 kohdistama valtionleikkausleikkaus nousee siis reiluun 550 miljoonaan euroon.

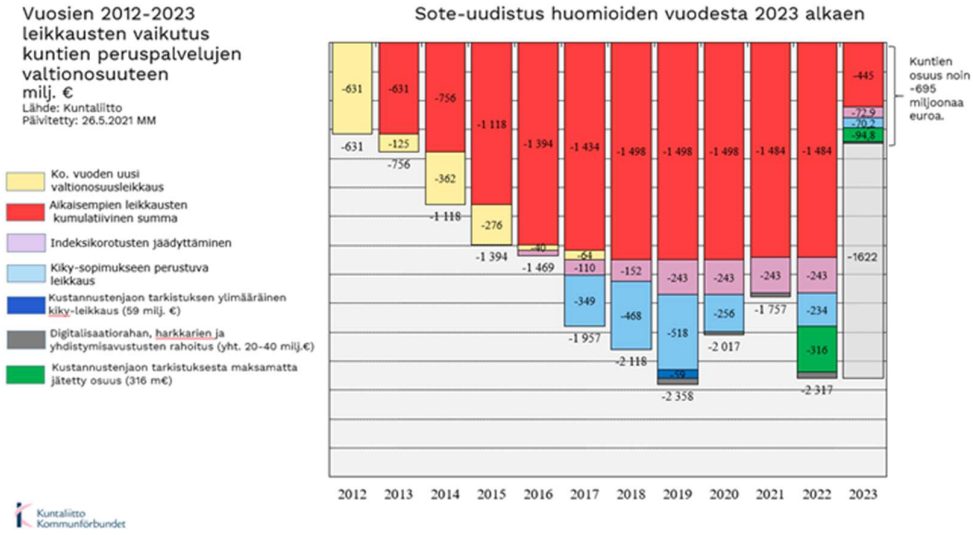

Yleiskatteellisen valtionosuuden ohella ministeriöt myöntävät vuonna 2022 kunnille ja kuntayhtymille myös erikseen haettavia valtionavustuksia. Avustusten yhteismäärä on vuonna 2022 noin 1,3 miljardin euroa, kun vuodelle 2021 avustuksia budjetoitiin peräti kolmella miljardilla eurolla. Vuoden 2021 avustussummaa kasvattaa oletus terveysturvallisuuteen liittyvien koronakorvausten määrästä. Vuonna 2022 keskeisimmät valtionavustusohjelmat liittyvät STM:n sektorilla käynnissä olevaan palvelurakenteen ja tulevaisuuden sote-keskuksen kehittämiseen sekä OKM:n harkinnanvaraisiin valtionavuksiin. Valtionavustuksista noin 134 miljoonaa euroa rahoitetaan EU:n elpymis- ja palautumistukivälineestä.

Kuntien valtionavut (laskennalliset valtionosuudet, valtionavustukset ja veromenetysten korvaukset) yhteensä ovat vuoden 2022 talousarvioesityksessä 13,0 mrd. euroa, mikä on 1,1 miljardia euroa vähemmän kuin vuonna 2021. Jos koronatukien vaikutus

jätetään huomioimatta vuosilta 2020 ja 2021 niin valtionapujen määrä kasvaa vuonna 2022.

Valtion toimenpiteet heikentävät kuntataloutta vuonna 2022

Sanna Marinin hallituksen linjausten tavoitteena on pitää kuntatalous neutraalina päätösperäisten toimien suhteen. Kunnille korvataan hallituksen tehtävien lisäyksistä tai laajennuksista aiheutuvat lisämenot tai tulomenetykset täysimääräisesti. Lisäksi hallitus kompensoi kunnille veroperusteiden muutoksista aiheutuneet verotuottomenetykset ja on sitoutunut valtionosuusleikkausten päättymiseen. Hallitus on ohjannut kuntatalouteen myös koronatukea kuntien toimintakyvyn turvaamiseksi koronapandemian keskellä. Hallituksen kunnille ohjaamien kompensaatioiden ja vastaavien kustannusten kunnittainen kohtaanto vaihtelee kuitenkin paljon.

Vuonna 2022 Sanna Marinin hallituksen tavoitteet kuntatalouden tukemiselle eivät toteudu, sillä päätöksiin sisältyy kuntien valtionosuuksiin kohdistettu uusi leikkaus. Yhteensä valtion toimenpiteet heikentävät kuntataloutta peräti 1,2 miljardilla eurolla, mutta valtaosa heikennyksestä aiheutuu koronatukien päättymisestä. Kun kokonaisuudesta vähennetään koronatuet ja muut kustannusten kompensointiin kohdistetut valtionavut niin hallituksen toimenpiteiden yhteisvaikutus heikentää kuntataloutta noin 550 miljoonalla eurolla vuonna 2022 verrattuna kustannustason muutosten huomioimiseen täysimääräisesti. Leikkaus on asukasta kohden noin 100 euroa.

Kuntien perusrahoitukseen kohdistettu leikkaus tarkoittaa sitä, että kunnat joutuvat rahoittamaan vuonna 2022 kokonaan niin kuntatalouteen kohdistuvat uudet ja laajenevat tehtävät kuin monet muutkin käynnistyvät kehityshankkeet. Jos kunnan tulorahoitus ei ole riittävällä tasolla niin kunnat joutuvat käynnistämään uusia sopeutusohjelmia vuoden 2022 aikana.

Kuntatalouden näkymät

Vakka kuntatalousohjelmaa varten laaditun kuntatalouden kehitysarvion lähtökohdat vuodelle 2022 ovat erittäin myönteiset (kansantalous kasvaa, koronapandemia väistyy pois) niin kuntatalouden tila heikkenee vuonna 2022 dramaattisesti.

Ennusteen mukaan kuntatalouden toimintakate heikkenee vuonna 2022 lähes kahdella miljardilla eurolla, kun toimintamenot kasvavat ja toimintatulot pienenevät. Samaan aikaan kuntien muu tulokehitys on vaimeaa, sillä kuntien tärkein tuloerä, verotulot, ei kasva kuntien korotetun yhteisövero-osuuden poistumisen myötä. Vaimeaa verotulokehitystä paikkaa jonkin verran valtionosuuksien kasvu, mutta siitäkin huolimatta kuntatalouden tilikauden tulos painuu ensi vuonna lähelle nollaa.

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

LAUSUNTO
12.10.2021
952/03.01.01/2021

Kuntien investointien oletetaan pysyvän vuonna 2022 kuitenkin korkealla tasolla. Sen vuoksi kuntien toiminnan ja investointien rahavirta painuu noin 1,5 miljardia euroa miinukselle ja kuntien lainakanta kasvaa vastaavalla määrällä. Ennusteessa ei ole huomioitu kuntien omia sopeutustoimia velkaantumisen hillitsemiseksi vuonna 2022. Talouden sopeutumispaineet kohdistuvat kaikkiin kuntakokoryhmiin.

Kuntatalouden ennusteeseen sisältyy hyvin suuria epävarmuuksia muun muassa koronapandemian, kuntien saamien koronakorvausten sekä lähestyvän sote-muutoksen taloudellisten vaikutusten vuoksi niin vuonna 2022 kuin sen jälkeenkin.

SUOMEN KUNTALIITTO

Minna Punakallio

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

